ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)

της 19ης Νοεμβρίου 2002 *

Στην υπόθεση C-188/00,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Verwaltungsgericht Karlsruhe (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Bülent Kurz, φυσικό τέκνο του Yüce,

και

Land Baden-Württemberg,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 6, παράγραφος 1, και 7, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως 1/80, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, σχετικά με την προώθηση της συνδέσεως, την οποία εξέδωσε το Συμβούλιο Συνδέσεως που συστάθηκε με τη Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους R. Schintgen (εισηγητή), πρόεδρο του δευτέρου τμήματος, προεδρεύοντα του έκτου τμήματος, C. Gulmann, B. Σκουρή, F. Macken και N. Colneric, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Léger

γραμματέας: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο B. Kurz, φυσικό τέκνο του Yüce, εκπροσωπούμενος από την I. Krebs, Rechtsanwältin,

— το Land Baden-Württemberg, εκπροσωπούμενο από την I. Behler,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον W.-D. Plessing και την B. Muttelsee-Schön,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον J. Sack,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του B. Kurz, φυσικού τέκνου του Yüce, του Land Baden-Württemberg και της Επιτροπής κατά τη συνεδρίαση της 21ης Φεβρουαρίου 2002,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 25ης Απριλίου 2002,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 22ας Μαρτίου 2000, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 22 Μαΐου 2000, το Verwaltungsgericht Karlsruhe υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, πέντε προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 6, παράγραφος 1, και 7, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως 1/80 του Συμβουλίου Συνδέσεως, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, σχετικά με την προώθηση της συνδέσεως (στο εξής: απόφαση 1/80). Το Συμβούλιο Συνδέσεως συστάθηκε με τη Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας, η οποία υπογράφηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 1963 στην Άγκυρα από τη Δημοκρατία της Τουρκίας, αφενός, και από τα κράτη μέλη της ΕΟΚ και την Κοινότητα, αφετέρου, και η οποία συνήφθη, εγκρίθηκε και επικυρώθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με την απόφαση 64/732/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 23ης Δεκεμβρίου 1963 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/001, σ. 48, στο εξής: Συμφωνία Συνδέσεως).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του B. Kurz, φυσικού τέκνου του Yüce, Τούρκου υπηκόου, και του Land Baden-Württemberg σχετικά με τις αποφάσεις του Land με τις οποίες απορρίφθηκε η αίτηση του B. Kurz περί χορηγήσεως άδειας παραμονής αορίστου χρόνου, δεν παρατάθηκε η προσωρινή άδειά του παραμονής και διατάχθηκε η απέλασή του από το έδαφος αυτού του κράτους μέλους.

Η απόφαση 1/80

3 Τα άρθρα 6 και 7 της αποφάσεως 1/80 ανήκουν στο κεφάλαιο ΙΙ της αποφάσεως αυτής, που επιγράφεται «Κοινωνικές διατάξεις», τμήμα 1, που αφορά τα «Ζητήματα σχετικά με την απασχόληση και την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων».

4 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, προβλέπει τα εξής:

«Υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 7 περί ελεύθερης προσβάσεως των μελών της οικογενείας του στην απασχόληση, ο Τούρκος εργαζόμενος που είναι ενταγμένος στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους,

— εφόσον έχει απασχοληθεί νομίμως επί ένα έτος στο κράτος αυτό, δικαιούται ανανεώσεως της ισχύουσας αδείας εργασίας του στον ίδιο εργοδότη, αν εξακολουθεί να κατέχει θέση εργασίας·

— εφόσον έχει απασχοληθεί νομίμως επί τρία έτη, και υπό την επιφύλαξη της αποδοτέας στους εργαζομένους των κρατών μελών της Κοινότητας προτεραιότητας, δικαιούται να αποδεχθεί, κατ' επιλογή του, άλλη προσφορά εργασίας, στο ίδιο επάγγελμα, που του γίνεται υπό συνήθεις συνθήκες από άλλο εργοδότη και έχει καταγραφεί από τις υπηρεσίες απασχολήσεως του οικείου κράτους μέλους·

— εφόσον έχει απασχοληθεί νομίμως επί τέσσερα έτη, έχει ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε έμμισθη δραστηριότητα της επιλογής του εντός αυτού του κράτους μέλους.»

5 Το άρθρο 7, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως 1/80 προβλέπει τα εξής:

«Τα τέκνα Τούρκων εργαζομένων που έχουν ολοκληρώσει την επαγγελματική τους εκπαίδευση εντός της χώρας υποδοχής μπορούν, ανεξαρτήτως της διαρκείας παραμονής τους στο συγκεκριμένο κράτος μέλος, να αποδεχθούν οποιαδήποτε προσφορά εργασίας εντός αυτού, υπό τον όρο ότι ο ένας από τους γονείς έχει ασκήσει νόμιμη εργασία επί τρία τουλάχιστον έτη εντός του εν λόγω κράτους μέλους.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

6 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι ο B. Kurz, γεννηθείς το 1977 στη Γερμανία, είναι φυσικό τέκνο Τούρκου διακινούμενου εργαζομένου, του Yüce, ο οποίος από το 1969 έως το 1983 άσκησε νομίμως έμμισθη δραστηριότητα σ' αυτό το κράτος μέλος.

7 Ο B. Kurz από το 1978 έως το 1984 διέμενε στη Γερμανία σε φιλοξενούσα οικογένεια, στο ζεύγος Kurz, οι οποίοι είναι Γερμανοί υπήκοοι.

8 Το 1984 επέστρεψε με τους γονείς του στην Τουρκία στο πλαίσιο εθνικού προγράμματος ενισχύσεως της επιστροφής.

9 Τον Σεπτέμβριο του 1992 επετράπη στον B. Kurz να επιστρέψει στη Γερμανία για την παρακολούθηση επαγγελματικής εκπαιδεύσεως. Η θεώρηση εισόδου και οι προσωρινές άδειες παραμονής («Aufenthaltsbewilligungen») που του χορηγήθηκαν διαδοχικά ως τις 15 Ιουλίου 1997 έφεραν την ένδειξη ότι ίσχυαν μόνον για σκοπούς επαγγελματικής εκπαιδεύσεως.

10 Ο B. Kurz παρακολούθησε στο κράτος μέλος υποδοχής επαγγελματική εκπαίδευση υδραυλικού, τις οργανωτικές λεπτομέρειες της οποίας περιέχει η από 16 Νοεμβρίου 1992 σύμβαση του ενδιαφερόμενου με την επιχείρηση θερμικών εγκαταστάσεων και ειδών υγιεινής Herbert Schulz GmbH (στο εξής: επιχείρηση Schulz), με έδρα στο Altlußheim (Γερμανία).

11 Κατά την εκπαίδευση, η οποία διήρκεσε από 1ης Οκτωβρίου 1992 έως 5 Μαΐου 1997, ο B. Kurz παρακολούθησε θεωρητικά μαθήματα σε τεχνική και επαγγελματική σχολή μία έως δύο φορές την εβδομάδα και τον υπόλοιπο χρόνο άσκησε έμμισθη δραστηριότητα στην επιχείρηση Schulz με τη μορφή πρακτικής εκπαιδεύσεως και για την εργασία αυτή ελάμβανε αμοιβή 780 DEM το πρώτο έτος και 840, 940 και 1 030 DEM, αντιστοίχως, τα επόμενα έτη.

12 Στις 22 Φεβρουαρίου 1997 ο B. Kurz πέτυχε στις τελικές εξετάσεις όσον αφορά το πρακτικό τμήμα της μαθητείας και, όπως είχε συμφωνηθεί, στις 6 Μαΐου 1997 σταμάτησε την εκπαίδευση, χωρίς ωστόσο να έχει επιτύχει το θεωρητικό τμήμα της εν λόγω εξετάσεως.

13 Από το 1992 ο B. Kurz έζησε εκ νέου με το ζεύγος Kurz, οι οποίοι τον υιοθέτησαν τον Μάιο του 1998. Σύμφωνα με το ισχύον εθνικό δίκαιο, με την εν λόγω υιοθεσία απέκτησε το επώνυμο των θετών γονέων του. Εντούτοις, κατά το Verwaltungsgericht Karlsruhe, η υιοθεσία του B. Kurz είχε ως αποτέλεσμα τη λύση της σχέσεως συγγενείας με τους φυσικούς του γονείς, αλλά με την υιοθεσία δεν απόκτησε κανένα δικαίωμα ούτε για την κτήση της γερμανικής ιθαγενείας ούτε για τη χορήγηση άδειας παραμονής αορίστου χρόνου στη Γερμανία.

14 Στις 7 Ιουλίου 1997 ο B. Kurz ζήτησε τη χορήγηση άδειας παραμονής («Aufenthaltserlaubnis») για παραμονή μακράς διαρκείας στη Γερμανία και, επικουρικώς, την παράταση της άδειας προσωρινής παραμονής ή τη χορήγηση άδειας παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους («Aufenthaltsbefugnis»).

15 Με απόφαση της 18ης Αυγούστου 1998, το Landratsamt Rhein-Neckar-Kreis (διοικητική υπηρεσία της περιφέρειας Rhein-Neckar) απέρριψε την από 7 Ιουλίου 1997 αίτηση του B. Kurz και τον διέταξε να εγκαταλείψει τη Γερμανία εντός μηνός από την κοινοποίηση της αποφάσεως, ενώ η μη εκτέλεση της αποφάσεως θα συνεπαγόταν την απέλασή του.

16 Κατά της αποφάσεως αυτής ο B. Kurz άσκησε διοικητική προσφυγή και ζήτησε να διαταχθεί, συνεπεία της προσφυγής του, η αναστολή εκτελέσεώς της.

17 Η αίτηση αυτή απορρίφθηκε στις 19 Νοεμβρίου 1998 και ο B. Kurz απελάθηκε στην Τουρκία στις 20 Ιανουαρίου 1999.

18 Στις 16 Ιουνίου 1999 το Regierungspräsidium Karlsruhe απέρριψε τη διοικητική προσφυγή, διότι ο B. Kurz δεν πληρούσε τις προβλεπόμενες από τα άρθρα 6 και 7, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως 1/80 προϋποθέσεις. Αφενός, ο B. Kurz δεν ανήκε στη νόμιμη αγορά εργασίας ενός κράτους μέλους, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, κατά την περίοδο της επαγγελματικής εκπαιδεύσεως, για την οποία είχε λάβει προσωρινή άδεια παραμονής. Αφετέρου, με την υιοθεσία του από Γερμανούς υπηκόους, ο B. Kurz δεν είναι πλέον από νομικής απόψεως τέκνο Τούρκου εργαζομένου, δεν ολοκλήρωσε την επαγγελματική του εκπαίδευση στο κράτος μέλος υποδοχής, καθόσον δεν πέτυχε σε όλες τις δοκιμασίες της τελικής εξετάσεως και ο φυσικός του πατέρας εγκατέλειψε οριστικά τη Γερμανία κατά την έναρξη της επαγγελματικής εκπαιδεύσεως του B. Kurz.

19 Προς στήριξη της προσφυγής του κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Verwaltungsgericht Karlsruhe, ο B. Kurz ισχυρίστηκε ότι με βάση τα άρθρα 6, παράγραφος 1, και 7, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως 1/80 δικαιούται να λάβει άδεια παραμονής στη Γερμανία. Υποστήριξε επίσης ότι στις 20 Δεκεμβρίου 1998 του έγινε προσφορά εργασίας από μια επιχείρηση στο Μανχάιμ (Γερμανία), αλλά δεν ήταν σε θέση να την αποδεχθεί ελλείψει των απαιτούμενων αδειών παραμονής και εργασίας.

20 Στις 20 Νοεμβρίου 1999 ο B. Kurz έλαβε πιστοποιητικό τεχνίτη από το Βιοτεχνικό Επιμελητήριο του Μανχάιμ, αφού η εξεταστική επιτροπή μετέβη στην Κωνσταντινούπολη για να του παράσχει τη δυνατότητα να μετάσχει στη θεωρητικό τμήμα της τελικής εξετάσεως της μαθητείας του.

21 Σύμφωνα με το Verwaltungsgericht Karlsruhe, η απόφαση του Regierungspräsidium Karlsruhe της 16ης Ιουνίου 1999 συνάδει προς τις διατάξεις του Ausländergesetz

(γερμανικού νόμου περί αλλοδαπών)· πρέπει ωστόσο να εξεταστεί αν ο B. Kurz μπορεί να επικαλεστεί δικαίωμα παραμονής βάσει των άρθρων 6, παράγραφος 1, και 7, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως 1/80.

22 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται μήπως ο B. Kurz πληροί όλες τις προϋποθέσεις που προβλέπει κυρίως το άρθρο 6, παράγραφος 1, και, επικουρικώς, το άρθρο 7, δεύτερο εδάφιο, της εν λόγω αποφάσεως.

23 Αν ο B. Kurz μπορεί να αντλήσει δικαιώματα από την απόφαση 1/80, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι ενδέχεται να τεθεί ακόμη ένα πρόβλημα όσον αφορά το άρθρο 8, παράγραφος 2, του Ausländergesetz, το οποίο προβλέπει τα εξής:

«Ο αλλοδαπός ο οποίος απελάθηκε ή εκδιώχθηκε δεν μπορεί να εισέλθει εκ νέου στη Γερμανία και να παραμείνει εκεί. Δεν του χορηγείται άδεια παραμονής έστω και αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του σχετικού δικαιώματος κατά τον παρόντα νόμο. Οι προβλεπόμενες στις προτάσεις 1 και 2 συνέπειες κατά κανόνα οροθετούνται χρονικώς κατόπιν αιτήσεως. Η προθεσμία αρχίζει να τρέχει κατά την έξοδο από τη χώρα».

24 Το αιτούν δικαστήριο φρονεί, συγκεκριμένα, ότι πρέπει να κριθεί αν συνάδει προς τα άρθρα 6 και 7, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως 1/80 το γεγονός ότι το απαγορευτικό αποτέλεσμα της προπαρατεθείσας εθνικής διατάξεως δεν επιτρέπει τη χορήγηση άδειας παραμονής εφόσον η απέλαση δεν οροθετήθηκε χρονικά.

25 Το Verwaltungsgericht Karlsruhe, κρίνοντας, υπ' αυτές τις συνθήκες, ότι για την επίλυση της διαφοράς ήταν αναγκαία η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, πρώτη ή δεύτερη περίπτωση, της αποφάσεως 1/80 [...] Τούρκος υπήκοος ο οποίος με τη θεώρηση του γενικού προξενείου "ισχύει μόνο για εκπαίδευση" εισήλθε στη χώρα υποδοχής με τη συναίνεση της αρμοδίας υπηρεσίας αλλοδαπών και στη συνέχεια έλαβε προσωρινή άδεια παραμονής καλύπτουσα μόνον τη δραστηριότητα στο πλαίσιο της επαγγελματικής εκπαιδεύσεως σε συγκεκριμένο εργοδότη, όταν από την 1η Οκτωβρίου 1992 έως τις 5 Μαΐου 1997 άσκησε τη δραστηριότητά του στο πλαίσιο της αντίστοιχης σχέσης επαγγελματικής εκπαιδεύσεως και ελαμβάνε συναφώς μηνιαία αμοιβή;

2) Πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 7, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως 1/80 [...] Τούρκος υπήκοος ο οποίος είναι το φυσικό τέκνο Τούρκων υπηκόων που εργάσθηκαν προηγουμένως στη χώρα υποδοχής, όταν υιοθετήθηκε, ως ενήλικας, από Γερμανούς υπηκόους με τις συνέπειες της υιοθεσίας ανηλίκου και με την υιοθεσία αυτή λύθηκε η σχέση συγγενείας με τους φυσικούς γονείς του; Αρκεί συναφώς ότι κατά τον χρόνο της νόμιμης απασχολήσεως των γονέων του και κατά την έναρξη της επαγγελματικής εκπαιδεύσεώς του ήταν τέκνο Τούρκων εργαζομένων;

3) Πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 7, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως 1/80 [...] Τούρκος υπήκοος ο οποίος, οκτώ έτη μετά την έξοδό του από τη χώρα υποδοχής μαζί με τους γονείς του, οι οποίοι την εγκατέλειψαν τότε οριστικά, επέστρεψε εκ νέου σ' αυτήν (χωρίς τους γονείς του) για λόγους επαγγελματικής εκπαιδεύσεως;

4) Πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 7, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως 1/80 [...] Τούρκος υπήκοος ο οποίος δεν σημείωσε επιτυχία στην τελική εξέταση στη χώρα υποδοχής, αλλά σημείωσε επιτυχία στη χώρα καταγωγής του ενώπιον επιτροπής εξετάσεων από τη χώρα υποδοχής, η οποία μετέβη στη χώρα καταγωγής;

5) Συνάδει προς το άρθρο 6 ή 7, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως 1/80 [...] το γεγονός ότι δεν χορηγείται άδεια παραμονής στην περίπτωση επελθούσας απελάσεως λόγω του απαγορευτικού αποτελέσματος του άρθρου 8, παράγραφος 2, του Ausländergesetz, μέχρις ότου οι συνέπειες της απελάσεως οροθετηθούν χρονικά κατόπιν σχετικής αιτήσεως;»

Επί του πρώτου ερωτήματος

26 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο πρώτο ερώτημα, επιβάλλεται, πρώτον, να υπομνησθεί ότι από της εκδόσεως της αποφάσεως της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, C-192/89, Sevince (Συλλογή 1990, σ. I-3461, σκέψη 26) το Δικαστήριο δέχεται παγίως ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 έχει άμεσο αποτέλεσμα εντός των κρατών μελών, οπότε οι Τούρκοι υπήκοοι που πληρούν τις προϋποθέσεις του μπορούν να επικαλούνται ευθέως τα δικαιώματα που τους παρέχουν οι τρεις περιπτώσεις της διατάξεως αυτής, σταδιακά, ανάλογα με τη διάρκεια ασκήσεως μισθωτής δραστηριότητας στο κράτος μέλος υποδοχής (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 1998, C-1/97, Birden, Συλλογή 1998, σ. I-7747, σκέψη 19).

27 Δεύτερον, κατά πάγια επίσης νομολογία, τα δικαιώματα, τα οποία η εν λόγω διάταξη παρέχει στον Τούρκο εργαζόμενο όσον αφορά την απασχόληση, σημαίνουν κατ' ανάγκη την ύπαρξη συνακόλουθου δικαιώματος παραμονής στην ημεδαπή του ενδιαφερομένου, άλλως το δικαίωμα προσβάσεως στην αγορά εργασίας και ασκήσεως κάποιου επαγγέλματος θα εστερείτο κάθε αποτελέσματος (βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση Birden, σκέψη 20).

28 Τρίτον, από το γράμμα του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 προκύπτει ότι η εν λόγω διάταξη προϋποθέτει ότι ο ενδιαφερόμενος είναι Τούρκος εργαζόμενος σε κράτος μέλος, ότι ανήκει στη νόμιμη αγορά απασχολήσεως του κράτους μέλους υποδοχής και ότι εργάστηκε νομίμως για ορισμένο χρονικό διάστημα (προπαρατεθείσα απόφαση Birden, σκέψη 21).

29 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου, επιβάλλεται να εξεταστούν διαδοχικά οι τρεις αυτές έννοιες.

Ως προς την έννοια του εργαζομένου

30 Ως προς την πρώτη από τις έννοιες αυτές, επιβάλλεται να υπομνησθεί εκ προοιμίου ότι, κατά πάγια νομολογία, από το γράμμα του άρθρου 12 της Συμφωνίας Συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας, της 12ης Σεπτεμβρίου 1963, και του άρθρου 36 του προσθέτου πρωτοκόλλου, υπογραφέντος στις 23 Νοεμβρίου 1970, αποτελούντος παράρτημα της συμφωνίας αυτής και συναφθέντος με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2760/72 του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1972 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/002, σ. 149), καθώς και από τον σκοπό της αποφάσεως 1/80 προκύπτει ότι οι αρχές που γίνονται δεκτές στο πλαίσιο των άρθρων 48 και 49 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρων 39 ΕΚ και 40 ΕΚ) και 50 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 41 ΕΚ) πρέπει να εφαρμόζονται, στο μέτρο του δυνατού, στους Τούρκους υπηκόους που απολαύουν των δικαιωμάτων τα οποία αναγνωρίζει η εν λόγω απόφαση (βλ., υπό την έννοια αυτή, μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 6ης Ιουνίου 1995, C-434/93, Bozkurt, Συλλογή 1995, σ. I-1475, σκέψεις 14, 19 και 20· της 23ης Ιανουαρίου 1997, C-171/95, Tetik, Συλλογή 1997, σ. I-329, σκέψεις 20 και 28, καθώς και την προπαρατεθείσα απόφαση Birden, σκέψη 23, και την απόφαση της 10ης Φεβρουαρίου 2000, C-340/97, Nazli κ.λπ., Συλλογή 2000, σ. I-957, σκέψεις 50 έως 55).

31 Συνεπώς, πρέπει να γίνει αναφορά στην ερμηνεία της εννοίας του εργαζομένου στο κοινοτικό δίκαιο για τις ανάγκες του καθορισμού του περιεχομένου της ιδίας εννοίας που χρησιμοποιεί το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80.

32 Συναφώς, κατά πάγια νομολογία, η έννοια του εργαζομένου έχει κοινοτικό περιεχόμενο και δεν πρέπει να ερμηνεύεται στενώς. Η έννοια αυτή πρέπει να ερμηνεύεται σύμφωνα με τα αντικειμενικά κριτήρια που χαρακτηρίζουν τη σχέση εργασίας ανάλογα με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ενδιαφερομένων προσώπων. Ως εργαζόμενος πρέπει να θεωρείται οποιοσδήποτε ασκεί πραγματικές και γνήσιες δραστηριότητες, ενώ αποκλείονται οι δραστηριότητες που είναι τόσο περιορισμένες, ώστε εμφανίζονται ως καθαρά περιθωριακές και παρακολουθηματικού χαρακτήρα. Το κύριο χαρακτηριστικό της σχέσεως εργασίας είναι το γεγονός ότι ένα πρόσωπο παρέχει, κατά τη διάρκεια ορισμένου χρόνου, προς έτερο και υπό τη διεύθυνσή του

υπηρεσίες έναντι των οποίων λαμβάνει αμοιβή. Αντιθέτως, η sui generis νομική φύση της σχέσεως εργασίας έναντι του εθνικού δικαίου, όπως εξάλλου και η μεγαλύτερη ή μικρότερη παραγωγικότητα του ενδιαφερομένου ή η προέλευση των πόρων για την αμοιβή ή ακόμη η χαμηλή αμοιβή δεν είναι αποφασιστική για την ιδιότητα του εργαζομένου κατά την έννοια του κοινοτικού δικαίου (βλ., ως προς το άρθρο 48 της Συνθήκης, ιδίως, αποφάσεις της 3ης Ιουλίου 1986, 66/85, Lawrie-Blum, Συλλογή 1986, σ. 2121, σκέψεις 16 και 17· της 21ης Ιουνίου 1988, 197/86, Brown, Συλλογή 1988, σ. 3205, σκέψη 21· της 31ης Μαΐου 1989, 344/87, Bettray, Συλλογή 1989, σ. 1621, σκέψεις 15 και 16· της 26ης Φεβρουαρίου 1992, C-357/89, Raulin, Συλλογή 1992, σ. I-1027, σκέψη 10, και της 26ης Φεβρουαρίου 1992, C-3/90, Bernini, Συλλογή 1992, σ. I-1071, σκέψεις 14 ως 17, καθώς και, ως προς το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, τις αποφάσεις της 30ής Σεπτεμβρίου 1997, C-36/96, Günaydin, Συλλογή 1997, σ. I-5143, σκέψη 31, και C-98/96, Ertanir, Συλλογή 1997, σ. I-5179, σκέψη 43, καθώς και προπαρατεθείσα απόφαση Birden, σκέψεις 25 και 28).

33 Όσον αφορά ειδικότερα τις δραστηριότητες που, όπως στην παρούσα υπόθεση, ασκήθηκαν στο πλαίσιο επαγγελματικών σπουδών, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι άτομο που διανύει περιόδους μαθητείας, οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν πρακτική προετοιμασία που συνδέεται με την άσκηση του εν λόγω επαγγέλματος, πρέπει να θεωρείται εργαζόμενος, εφόσον οι εν λόγω περίοδοι μαθητείας πραγματοποιούνται υπό συνθήκες πραγματικής και γνήσιας έμμισθης δραστηριότητας. Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από το γεγονός ότι η παραγωγικότητα του ενδιαφερομένου είναι χαμηλή, ότι δεν εκτελεί πλήρη καθήκοντα και ότι, ως εκ τούτου, εργάζεται για περιορισμένο μόνον αριθμό ωρών την εβδομάδα και ότι, συνεπώς, λαμβάνει μικρή αμοιβή (βλ., υπ' αυτή την έννοια, τις προπαρατεθείσες αποφάσεις Lawrie-Blum, σκέψεις 19 ως 21, και Bernini, σκέψεις 15 και 16).

34 Επομένως, κάθε άτομο, ακόμη και στο πλαίσιο επαγγελματικής εκπαιδεύσεως και ανεξαρτήτως του νομικού της πλαίσιου, το οποίο ασκεί πραγματικές και γνήσιες οικονομικές δραστηριότητες υπέρ ενός εργοδότη και υπό τη διεύθυνσή του, έναντι των οποίων λαμβάνει αμοιβή, πρέπει να θεωρείται εργαζόμενος κατά την έννοια του κοινοτικού δικαίου.

35 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι ο B. Kurz άσκησε από την 1η Οκτωβρίου 1992 έως τις 5 Μαΐου 1997 πραγματικές και γνήσιες οικονομικές δραστηριότητες στην επιχείρηση Schulz και υπό τη διεύθυνσή της έναντι των οποίων ελαμβάνε μηνιαία αμοιβή ύψους 780 DEM το πρώτο έτος, η οποία έφτασε τα 1 030 DEM το τέταρτο έτος. Η προοδευτική αυτή αύξηση αποτελεί εξάλλου ένδειξη ότι η εργασία του B. Kurz είχε αυξάνουσα οικονομική αξία για τον εργοδότη του.

36 Επομένως, ένα άτομο, όπως ο B. Kurz, που πληροί τα ουσιώδη κριτήρια της σχέσεως εργασίας πρέπει να θεωρείται εργαζόμενος κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80.

Ως προς την έννοια της ένταξης στη νόμιμη αγορά εργασίας

37 Για να κριθεί, στη συνέχεια, αν ένας τέτοιος εργαζόμενος ανήκει στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως της αποφάσεως 1/80, πρέπει να εξεταστεί, αφενός, σύμφωνα με πάγια νομολογία (προπαρατεθείσες αποφάσεις Bozkurt, σκέψεις 22 και 23· Günaydin, σκέψη 29· Ertanir, σκέψη 39 και Birden, σκέψη 33), αν η έννομη εργασιακή σχέση του ενδιαφερομένου αναπτύσσει τα αποτελέσματά της στο έδαφος κράτους μέλους ή αν συνδέεται αρκετά στενά με το εν λόγω έδαφος, λαμβάνοντας κυρίως υπόψη τον τόπο προσλήψεως του Τούρκου υπηκόου, το έδαφος επί του οποίου ή από το οποίο ασκείται η έμμισθη δραστηριότητα, καθώς και την εθνική νομοθεσία που εφαρμόζεται στους τομείς του εργατικού δικαίου και του δικαίου της κοινωνικής ασφαλίσεως.

38 Σε μια τέτοια κατάσταση, όπως αυτή του προσφεύγοντος της κύριας δίκης, η προϋπόθεση αυτή πληρούται αναμφιβόλως, δεδομένου ότι ο ενδιαφερόμενος προσελήφθη και άσκησε, στο πλαίσιο επαγγελματικής μαθητείας, έμμισθη δραστηριότητα επί του εδάφους του κράτους μέλους υποδοχής και αυτή η απασχόληση διέπεται από τις διατάξεις του κράτους αυτού, ιδίως στους τομείς του εργατικού δικαίου και της κοινωνικής ασφαλίσεως.

39 Αφετέρου, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η έννοια της «νόμιμης αγοράς εργασίας», που αναφέρεται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, πρέπει να θεωρηθεί ότι δηλώνει το σύνολο των εργαζομένων που έχουν συμμορφωθεί προς τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις του κράτους μέλους υποδοχής όσον αφορά την είσοδο στην επικράτεια, καθώς και την απασχόληση και έχουν επομένως το δικαίωμα ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας σ' αυτό το κράτος (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Birden, σκέψη 51, και Nazli, σκέψη 31).

40 Το Δικαστήριο, για να αιτιολογήσει την ερμηνεία ότι η λέξη «régulier» (νόμιμη) είναι συνώνυμη του «légale» (νόμιμη) στηρίχτηκε όχι μόνον στην ανάλυση των γλωσσών στις οποίες διατυπώθηκε η απόφαση 1/80 (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Birden, σκέψεις 47 ως 50), αλλά και στο σκοπό της εν λόγω αποφάσεως, οι κοινωνικές διατάξεις της οποίας αποτελούν ένα επιπλέον βήμα προς την πραγματοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων κατά το πνεύμα των άρθρων 48, 49 και 50 της Συνθήκης (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Birden, σκέψη 52). Πράγματι, όπως τόνισε και ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 60 και 61 των προτάσεών του, η παροχή εργασίας υπό νόμιμες συνθήκες ευνοεί την ένταξη των Τούρκων υπηκόων στο κράτος μέλος υποδοχής.

41 Συνεπώς, η κτήση των δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται στις τρεις περιπτώσεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 εξαρτάται μόνον από την προϋπόθεση ότι ο Τούρκος εργαζόμενος έχει τηρήσει τη νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής που διέπει την είσοδο στο έδαφός του και την άσκηση έμμισθης δραστηριότητας (προπαρατεθείσα απόφαση Nazli, σκέψη 32).

42 Όμως, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ένας Τούρκος εργαζόμενος όπως ο B. Kurz πληροί την απαίτηση αυτή, εφόσον είναι βέβαιον ότι εισήλθε νομίμως στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους, του επετράπη η παρακολούθηση επαγγελματικής εκπαιδεύσεως και απασχολήθηκε, στο πλαίσιο αυτής της εκπαιδεύσεως, σε νόμιμη θέση εργασίας αδιαλείπτως επί τέσσερα και πλέον έτη.

43 Το Δικαστήριο, με τη σκέψη 51 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Birden, έκρινε ότι η έννοια της «νόμιμης αγοράς εργασίας» ενός κράτους μέλους δεν μπορεί να ερμηνεύεται ως αφορώσα τη γενική αγορά εργασίας, σε αντίθεση προς μια περιορισμένη αγορά με ειδικό σκοπό.

44 Υπ' αυτές τις συνθήκες, δεν μπορεί να γίνει δεκτή η ερμηνεία του Land Baden-Württemberg, της Γερμανικής Κυβερνήσεως και της Επιτροπής ότι ο μαθητευόμενος δεν ανήκει στη νόμιμη αγορά εργασίας, διότι ασκεί προσωρινή και ειδική δραστηριότητα στο πλαίσιο της επαγγελματικής του εκπαιδεύσεως, η οποία διαφέρει από την κανονική σχέση εργασίας και αποσκοπεί στην ένταξη μελλοντικά μόνον του ενδιαφερόμενου στη γενική αγορά εργασίας.

45 Μια τέτοια ερμηνεία έρχεται σε αντίθεση με τον σκοπό και την οικονομία της αποφάσεως 1/80, που αποσκοπούν στην προώθηση της εντάξεως των Τούρκων εργαζομένων στο κράτος μέλος υποδοχής (βλ. σκέψη 40 της παρούσας αποφάσεως). Συγκεκριμένα, ένας μαθητευόμενος που άσκησε, όπως στην παρούσα υπόθεση, πραγματική και γνήσια οικονομική δραστηριότητα σε εργοδότη επί τέσσερα και πλέον έτη, για την οποία έλαβε μηνιαία αμοιβή αντιστοιχούσα στην παρασχεθείσα εργασία είναι το ίδιο ενταγμένος στο κράτος μέλος υποδοχής, όπως ένας εργάτης που πραγματοποίησε παρόμοια εργασία κατά το ίδιο διάστημα.

46 Επιβάλλεται να υπογραμμιστεί επιπλέον ότι η ερμηνεία που έδωσε το Δικαστήριο με τις σκέψεις 40 ως 45 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Birden, ότι δηλαδή ανήκει στη νόμιμη αγορά εργασίας ο Τούρκος υπήκοος που άσκησε νομίμως εντός κράτους μέλους αδιαλείπτως πέραν του έτους στην υπηρεσία του ιδίου εργοδότη και υπό την κάλυψη αδείας εργασίας πραγματική και γνήσια οικονομική δραστηριότητα για την οποία έλαβε συνήθη αμοιβή, ακόμη και αν, σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής, η εν λόγω δραστηριότητα χρηματοδοτούνταν από δημοσίους πόρους, επιφυλασσόταν σε περιορισμένη ομάδα προσώπων για τη διευκόλυνση της εντάξεως των δικαιούχων στον επαγγελματικό βίο, ισχύει και — αν όχι περισσότερο — για την αμοιβόμενη δραστηριότητα που ασκείται στο πλαίσιο επαγγελματικής εκπαιδεύσεως.

47 Συνεπώς, ένας Τούρκος εργαζόμενος όπως ο B. Kurz πρέπει να θεωρηθεί ότι ανήκει στη νόμιμη αγορά εργασίας ενός κράτους μέλους κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80.

Ως προς την έννοια της νόμιμης απασχολήσεως

48 Όσον αφορά το ερώτημα αν ένας τέτοιος εργαζόμενος εργάστηκε στο κράτος μέλος υποδοχής νομίμως κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, επιβάλλεται να υπομνησθεί ακόμη η πάγια νομολογία (προπαρατεθείσα απόφαση Sevince, σκέψη 30, απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1992, C-237/91, Kus, Συλλογή 1992, σ. I-6781, σκέψεις 12 και 22, καθώς και προπαρατεθείσες αποφάσεις Bozkurt, σκέψη 26, και Birden, σκέψη 55), σύμφωνα με την οποία ο νόμιμος χαρακτήρας της απασχολήσεως προϋποθέτει σταθερή και όχι πρόσκαιρη κατάσταση στην αγορά εργασίας κράτους μέλους και συνεπάγεται, ως εκ τούτου, την ύπαρξη μη αμφισβητουμένου δικαιώματος παραμονής.

49 Αντιθέτως προς τις πραγματικές και νομικές καταστάσεις στις οποίες στηρίχθηκαν οι προπαρατεθείσες αποφάσεις Sevince, σκέψη 31, και Kus, σκέψεις 13 και 16, καθώς και η απόφαση της 5ης Ιουνίου 1997, C-285/95, Kol (Συλλογή 1997, σ. I-3069, σκέψη 27), στις οποίες οι οικείοι Τούρκοι υπήκοοι δεν είχαν νομίμως δικαίωμα παραμονής στο κράτος μέλος υποδοχής, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, το δικαίωμα παραμονής του Τούρκου εργαζομένου εντός του κράτους μέλους υποδοχής ουδόλως αμφισβητείται και ότι ο ενδιαφερόμενος δεν βρισκόταν σε πρόσκαιρη κατάσταση, δυναμένη να αμφισβητηθεί ανά πάσα στιγμή.

50 Συγκεκριμένα, από τη δικογραφία προκύπτει ότι στον B. Kurz είχε επιτραπεί η είσοδος και η παραμονή του στη Γερμανία για την παρακολούθηση επαγγελματικής εκπαιδεύσεως υπό την κάλυψη αδείας παραμονής, η ισχύς της οποίας παρατάθηκε μέχρι τις 15 Ιουλίου 1997. Ο B. Kurz, στο πλαίσιο αυτής της εκπαιδεύσεως, αφού έλαβε εθνικές άδειες για την άδεια εργασίας, προσελήφθη νομίμως και συνεχώς από

1ης Οκτωβρίου 1992 έως τις 5 Μαΐου 1997, δηλαδή επί τέσσερα και πλέον έτη, με σχέσεις εργασίας που συνεπαγόταν την άσκηση πραγματικής και γνήσιας οικονομικής δραστηριότητας στην υπηρεσία του ιδίου εργοδότη και για τις παρασχεθείσες υπηρεσίες ελάμβανε αμοιβή. Επομένως, η νομική του κατάσταση ήταν νόμιμη καθ' όλη την περίοδο αυτή.

51 Συνεπώς, ένας τέτοιος εργαζόμενος πρέπει να θεωρείται ότι κατείχε στο οικείο κράτος μέλος νόμιμη θέση εργασίας κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80.

52 Ο εν λόγω εργαζόμενος, εφόσον πληροί όλες τις προϋποθέσεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση, της εν λόγω αποφάσεως, καθόσον νομίμως άσκησε αδιαλείπτως επί τουλάχιστον τέσσερα έτη έμμισθη δραστηριότητα σε κράτος μέλος, μπορεί να επικαλεστεί απευθείας τα παρεχόμενα από τη διάταξη αυτή δικαιώματα και, ιδίως, το ανεπιφύλακτο δικαίωμα να αναζητήσει και να ασκήσει οποιαδήποτε έμμισθη δραστηριότητα, την οποία επιλέγει ο ίδιος ελεύθερα, χωρίς να μπορεί να του αντιταχθεί η προτεραιότητα των εργαζομένων που είναι υπήκοοι των κρατών μελών, καθώς το συνακόλουθο δικαίωμα παραμονής που επίσης θεμελιώνεται στο κοινοτικό δίκαιο.

53 Η προηγούμενη ερμηνεία δεν αναιρείται από το γεγονός ότι οι άδειες εργασίας και παραμονής που είχε λάβει ο B. Kurz κάλυπταν μόνον την προσωρινή άσκηση έμμισθης δραστηριότητας σε συγκεκριμένο εργοδότη.

54 Συγκεκριμένα, πρώτον, κατά πάγια νομολογία, τα παρεχόμενα από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 στους Τούρκους εργαζομένους δικαιώματα αναγνωρίζονται από την εν λόγω διάταξη στους δικαιούχους τους ανεξαρτήτως της εκ μέρους των αρμοδίων αρχών χορηγήσεως ειδικού διοικητικού εγγράφου, όπως είναι η άδεια εργασίας ή η άδεια παραμονής (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσες αποφάσεις Bozkurt, σκέψεις 29 και 30, Günaydin, σκέψη 49, Ertanir, σκέψη 55, και Birden, σκέψη 65).

55 Στη συνέχεια, το Δικαστήριο έκρινε επανειλημμένα ότι, αν ο προσωρινός χαρακτήρας που επιβάλλεται στη σχέση εργασίας αρκούσε για να αμφισβητηθεί η νομιμότητα της θέσεως εργασίας που ο ενδιαφερόμενος νομίμως κατέχει, τα κράτη μέλη θα είχαν τη δυνατότητα να στερούν αναρμόστως από τους Τούρκους διακινουμένους εργαζομένους, στους οποίους επέτρεψαν να εισέλθουν στο έδαφός τους και οι οποίοι άσκησαν εκεί οικονομική δραστηριότητα σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, το ευεργέτημα των σταδιακά διευρυνόμενων δικαιωμάτων που μπορούν να απαιτούν απευθείας δυνάμει της εν λόγω διατάξεως. Οποιαδήποτε άλλη ερμηνεία θα είχε ως αποτέλεσμα να στερηθεί της ουσίας της η απόφαση 1/80 και να αναιρεθεί πλήρως η πρακτική της αποτελεσματικότητα (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Günaydin, σκέψεις 36 έως 40, και Birden, σκέψεις 37 έως 39 και 64).

56 Τέλος, κατά πάγια νομολογία, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 δεν εξαρτά την αναγνώριση των δικαιωμάτων που χορηγεί στους Τούρκους εργαζομένους από καμία προϋπόθεση αναγόμενη στους λόγους για τους οποίους είχε αρχικώς χορηγηθεί άδεια εισόδου, εργασίας και παραμονής (βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσες αποφάσεις Kus, σκέψεις 21 έως 23, Günaydin, σκέψη 52, και Birden, σκέψη 37).

57 Το Land Baden-Württemberg ισχυρίζεται ωστόσο ότι ο B. Kurz, ο οποίος δεν άσκησε έμμισθη δραστηριότητα μετά τη λήξη της συμβάσεώς του εκπαιδεύσεως, απώλεσε, ως εκ τούτου, τα δικαιώματα που ενδεχομένως απέκτησε κατά την περίοδο μαθητείας.

58 Συναφώς, αρκεί να τονιστεί ότι ένας Τούρκος υπήκοος, όπως ο B. Kurz, ο οποίος εργάστηκε αδιαλείπτως για διάστημα άνω των τεσσάρων ετών νομίμως σε κράτος μέλος και ο οποίος στη συνέχεια κατέστη άνεργος, δεν χάνει, λόγω της μη εργασίας του για ορισμένη περίοδο, το ευεργέτημα των δικαιωμάτων που του παρέχει απευθείας το άρθρο 6, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση, της αποφάσεως 1/80.

59 Συγκεκριμένα, ένας τέτοιος Τούρκος εργαζόμενος δεν εγκατέλειψε οριστικά την αγορά εργασίας του κράτους μέλους υποδοχής και μπορεί να απαιτήσει την παρά-

ταση της ισχύος της αδείας του παραμονής, προκειμένου να εξακολουθήσει να ασκεί το δικαίωμά του για ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε έμμισθη δραστηριότητα της επιλογής του βάσει της εν λόγω διατάξεως, όχι μόνον αποδεχόμενος θέσεις εργασίας που πράγματι του έγιναν, αλλά και αναζητώντας νέα εργασία εντός εύλογου χρόνου (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσες αποφάσεις Bozkurt, σκέψεις 38 και 39, Tetik, σκέψη 46, και Nazli, σκέψεις 40 και 41).

60 Εξάλλου από τη δικογραφία προκύπτει ότι στον B. Kurz έγινε προσφορά εργασίας από την εταιρία Messebau Thome του Μανχάιμ, η οποία όμως εξαρτώνταν από την προϋπόθεση ο ενδιαφερόμενος να διαθέτει άδεια εργασίας. Ο B. Kurz, με τις γραπτές του παρατηρήσεις και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ισχυρίστηκε, χωρίς να αντικρουστεί επί του σημείου αυτού, ότι δεν ήταν σε θέση να αποδεχθεί την προσφορά της εργασίας που του έγινε, καθόσον δεν είχε πετύχει παράταση της ισχύος άδειάς του παραμονής στη Γερμανία και, επομένως, ούτε άδεια εργασίας.

61 Ενόψει όλων των προεκτεθέντων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80 έχει την έννοια ότι ένας Τούρκος υπήκοος

— στον οποίο επετράπη η είσοδος σε κράτος μέλος με θεώρηση «ισχύει μόνο για εκπαίδευση»

— ο οποίος στη συνέχεια έλαβε προσωρινή άδεια παραμονής καλύπτουσα μόνον την ασκούμενη στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους εκπαιδεύσεως δραστηριότητα σε συγκεκριμένο εργοδότη, και

— ο οποίος, σ' αυτό το πλαίσιο, άσκησε νομίμως πραγματική και γνήσια οικονομική δραστηριότητα στην υπηρεσία εργοδότη, έναντι της οποίας ελάμβανε μηνιαία αμοιβή αντιστοιχούσα στην παρασχεθείσα εργασία

είναι εργαζόμενος που ανήκει στη νόμιμη αγορά εργασίας αυτού του κράτους μέλους και εργάζεται νομίμως κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως.

Όταν ένας τέτοιος υπήκοος έχει εργασθεί στον εν λόγω εργοδότη αδιαλείπτως επί τουλάχιστον τέσσερα έτη, απολαύει σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση, της εν λόγω αποφάσεως, στο κράτος μέλος υποδοχής, δικαιώματος ελεύθερης πρόσβασης σε οποιαδήποτε έμμισθη δραστηριότητα της επιλογής του, καθώς και του συνακόλουθου δικαιώματος παραμονής.

Επί του δευτέρου, τρίτου και τετάρτου ερωτήματος

62 Από τη διάταξη παραπομπής προκύπτει ότι το δεύτερο, το τρίτο και το τέταρτο ερώτημα τίθενται μόνον για την περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο.

63 Λαμβανομένης υπόψη της καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο, τρίτο και τέταρτο ερώτημα.

Επί του πέμπτου ερωτήματος

64 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, το Land Baden-Württemberg ισχυρίστηκε ότι παρέλκει πλέον η απάντηση στο πέμπτο ερώτημα, διότι οι αρμόδιες εθνικές αρχές, με απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2000, περιόρισαν στις 21 Ιανουαρίου 2002 το απα-

γορευτικό αποτέλεσμα του άρθρου 8, παράγραφος 2, του Ausländergesetz, οπότε τίποτε πλέον δεν εμποδίζει τον B. Kurz να επιστρέψει στη Γερμανία μετά την εν λόγω ημερομηνία.

65 Εντούτοις, σε περίπτωση όπως αυτή στην παρούσα υπόθεση, στην οποία φαίνεται ότι η απέλαση προσέβαλε τα σχετικά με την απασχόληση και τη παραμονή δικαιώματα που παρέχει στον ενδιαφερόμενο το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, ο ενδιαφερόμενος Τούρκος υπήκοος διατηρεί πρόδηλο έννομο συμφέρον να αναγνωριστεί αυτή η παρανομία, να επιβληθεί κύρωση από τις αρμόδιες εθνικές αρχές από τον χρόνο διαπράξεώς της και να λάβει, προς τούτο, τη σχετική ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου από το Δικαστήριο.

66 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο ερώτημα για τις σχέσεις μεταξύ των διατάξεων της αποφάσεως 1/80 και των διατάξεων του εθνικού δικαίου περί αλλοδαπών, επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι από την υπεροχή του κοινοτικού δικαίου έναντι του εσωτερικού δικαίου των κρατών μελών και από το άμεσο αποτέλεσμα μιας διατάξεως, όπως το άρθρο 6 της εν λόγω αποφάσεως, προκύπτει ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να τροποποιεί μονομερώς το περιεχόμενο του συστήματος της βαθμιαίας εντάξεως των Τούρκων υπηκόων στην αγορά εργασίας του κράτους μέλους υποδοχής (βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση Birden, σκέψη 37, και Nazli, σκέψη 30).

67 Επομένως, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να θεσπίζουν διατάξεις σχετικές με τον έλεγχο των αλλοδαπών, ούτε μπορούν να θεσπίζουν μέτρα σχετικά με τη παραμονή στο έδαφός τους Τούρκου υπηκόου δυνάμενα να δυσχεράνουν την άσκηση των δικαιωμάτων που ρητώς παρέχονται από το κονοτικό δίκαιο στον υπήκοο αυτόν.

68 Συγκεκριμένα, εφόσον, όπως στην παρούσα υπόθεση, ο Τούρκος υπήκοος πληροί τις προϋποθέσεις που θέτει η διάταξη της αποφάσεως 1/80 και, ως εκ τούτου, είναι ήδη

νομίμως ενταγμένος σε κράτος μέλος υποδοχής, το κράτος αυτό δεν έχει πλέον τη δυνατότητα να δυσχεράνει την άσκηση αυτών των δικαιωμάτων και κατ' αυτόν τον τρόπο να στερεί κάθε πρακτική αποτελεσματικότητα από την εν λόγω απόφαση (βλ., μεταξύ άλλων, (προπαρατεθείσες αποφάσεις Birden, σκέψη 37, και Nazli, σκέψη 30, και της 22ας Ιουνίου 2000, C-65/98, Eyüp, Συλλογή 2000, σ. I-4747, σκέψη 41).

69 Επιπλέον, κάθε δικαστήριο κράτους μέλους έχει την υποχρέωση να εφαρμόζει στο ακέραιο το κοινοτικό δίκαιο και να προστατεύει τα δικαιώματα που το δίκαιο αυτό απονέμει απευθείας στους ιδιώτες, αφήνοντας ανεφάρμοστη κάθε ενδεχομένως αντίθετη διάταξη του εθνικού δικαίου (βλ., προπαρατεθείσα απόφαση Eyüp, σκέψη 42, και, για μια ανάλογη περίπτωση, την απόφαση της 9ης Μαρτίου 1978, 106/77, Simmenthal, Συλλογή τόμος 1978, σ. 239, σκέψη 21).

70 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο πέμπτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, αν ένας Τούρκος υπήκοος ο οποίος πληροί τις προϋποθέσεις της διατάξεως της αποφάσεως 1/80 και, ως εκ τούτου, απολαύει των δικαιωμάτων που του παρέχει η εν λόγω διάταξη απελάθηκε, το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει την εφαρμογή εθνικής ρυθμίσεως δυνάμει της οποίας δεν χορηγείται άδεια παραμονής, εφόσον το εν λόγω μέτρο απελάσεως δεν οροθετήθηκε χρονικά.

Επί των δικαστικών εξόδων

71 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 22ας Μαρτίου 2000 το Verwaltungsgericht Karlsruhe, αποφαίνεται:

1) **Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της αποφάσεως 1/80, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, σχετικά με την προώθηση της συνδέσεως, την οποία εξέδωσε το Συμβούλιο Συνδέσεως που συστάθηκε με τη Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας έχει την έννοια ότι ένας Τούρκος υπήκοος**

— **στον οποίο επετράπη η είσοδος σε κράτος μέλος με θεώρηση «ισχύει μόνο για εκπαίδευση»,**

— **ο οποίος στη συνέχεια έλαβε προσωρινή άδεια παραμονής καλύπτουσα μόνον την ασκούμενη στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους εκπαιδεύσεως δραστηριότητα σε συγκεκριμένο εργοδότη, και**

— **ο οποίος, σ' αυτό το πλαίσιο, άσκησε νομίμως πραγματική και γνήσια οικονομική δραστηριότητα στην υπηρεσία εργοδότη, έναντι της οποίας ελάμβανε μηνιαία αμοιβή αντιστοιχούσα στην παρασχεθείσα εργασία**

είναι εργαζόμενος που ανήκει στη νόμιμη αγορά εργασίας αυτού του κράτους μέλους και εργάζεται νομίμως κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως.

Όταν ένας τέτοιος υπήκοος έχει εργασθεί στον εν λόγω εργοδότη αδιαλείπτως επί τουλάχιστον τέσσερα έτη, απολαύει σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση, της εν λόγω αποφάσεως, στο κράτος μέλος υποδοχής δικαιώματος ελεύθερης πρόσβασης σε οποιαδήποτε έμμισθη δραστηριότητα της επιλογής του, καθώς και του συνακόλουθου δικαιώματος παραμονής.

2) **Αν ένας Τούρκος υπήκοος ο οποίος πληροί τις προϋποθέσεις της διατάξεως της αποφάσεως 1/80 και, ως εκ τούτου, απολαύει των δικαιωμάτων που του παρέχει η εν λόγω διάταξη απελάθηκε, το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει την εφαρμογή εθνικής ρυθμίσεως δυνάμει της οποίας δεν χορηγείται άδεια παραμονής, εφόσον το εν λόγω μέτρο απελάσεως δεν οροθετήθηκε χρονικά.**

Schintgen Gulmann Σκουρής

Macken Colneric

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 19 Νοεμβρίου 2002.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος

J.-P. Puissochet